

ТЕНДЕНЦИИ НА РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ

Цецка Коларова

Като съставна част от системата на социалното подпомагане, днес социалните услуги изпълняват голямата задача да подкрепят хода на промените по отношение на разпределението на доходите и потреблението на икономическите блага в национален план. Релевантен на всички тези взаимно-свързани обществени компоненти е необходимият процес на разнообразяване и индивидуализиране, на планиране и предоставяне на възможности за структуриране на нови форми и видове социални услуги. Като инструмент за разрешаване на различни неблагоприятни ситуации, те имат своето място и играят значима роля в процесите на осъществяване на социална подкрепа, социална превенция, социално включване и социално интегриране като отражение на грижата на държавата и обществото. Посредством потенциала на интегрирания подход, се формира съответстваща тенденция на нарастващо развитие на социалните услуги.

Кои са постигнатите позитивни резултати, които ще открият положителните тенденции в развитието на социалните услуги?

Първо, сферата на социалните услуги е обект на засилен интерес през последните години в нашата страна [2].

Второ, секторът на социалните услуги по особен начин се превърна в мерило за готовността на страната за присъединяването ѝ към ЕС.

Трето, по смисъла на европейските документи социалните услуги са своеобразно измерение на процеса на социалната кохезия на целия ЕС, в т.ч. и на България.

Четвърто, социалните услуги в ЕС се влияят от общите предизвикателства, които засягат икономиките на всички страни членки: стареене на населението, глобализация на икономиката, което изисква повишаване на конкурентоспособността чрез „икономика на знанието“ за повишаване на производителността на труда и чрез превръщането на сектора на социалните услуги в продуктивен фактор [3].

Пето, съществуват няколко фактора, които влияят на този етап върху реформирането и модернизацията на сектора на социалните услуги, а именно: децентрализация на управлението и финансирането на социалните услуги; дерегулиране на социалните услуги и разкриване на възможности

Trends of development of social services are summarized by the author in the paper. They are divided into two main groups – positive and negative trends. Each of them has a lot of sub-groups. The main aim is to analyze the present with the effort to see the future status of social services.

за предоставяне на социални услуги на предприемаческа основа; деинституционализация, следователно разширяване на услугите в общността за сметка на тези в социалните институции.

Шесто, оптимизмът за развитие на социалните услуги се подхранва от съществуващите резерви за тяхното подобряване:

1. У нас социалното законодателство е хармонизирано в голяма степен със страните в ЕС;

2. Неправителственият сектор непрестанно разширява своята роля в предоставянето на социални услуги [1];

3. Съществуват възможности за обмяна на опит в организирането на социалните услуги между страните от ЕС, както и за наличието и разпространението на добри практики в сферата на социалните услуги.

Негативните тенденции в развитието на социалните услуги на този етап са свързани преди всичко със съществуващите проблеми.

Първо, законодателят не е предвидил задължение за извършване на анализ на потребностите на таргет групите и на необходимостта на общината от съответни за тях социални услуги.

Второ, не съществува законово разпореждане във всяка община да съществуват минимум брой социални услуги, които общините могат да открият на своята територия или да ползват по договор възможностите в това отношение на съседните общини.

Трето, социалните услуги в страната се развиват неорганизирано, като в резултат от това са изхарчени огромни средства, а социалният ефект липсва. В тази сфера се работи предимно проектно, без да е поставена задача за развитие на сектора от всяка община.

Четвърто, не се контролират финансовите

потоци, усвоени от неправителствения сектор, дали те съответстват на отчетените (не на постигнатите!) резултати в сферата на социалните услуги.

Пето, в резултат на този неорганизиран подход в цялата страна социалните услуги се развиват неравномерно.

Шесто, реално най-нуждаещите се лица нямат достъп до социални услуги в страната и от тях се ползват само една част от нуждаещите се.

Седмо, това води до обществена оценка, че социалните услуги не се ползват справедливо, а чувството за справедливост е изконно за човешкия дух и когато е накърнено, хората губят удовлетвореност от обществения ред [4].

Осмо, в страната има точни данни (в АСП) за броя на лицата, които са кандидатствали и са одобрени да бъдат настанени в специализирана институция. Но това не е картината на истинската информация колко са реално нуждаещите се от постоянни грижи лица.

Девето, тъй като здравната реформа в страната за изтеклия период от повече от 15 години „не е завършила”, а пък демографският срив вече е факт, все по-очевидно става, че потребностите от социални услуги ще нарастват.

Десето, необходимо е да се проучат конкретно потребностите на населението във всяка община и да се изгради национален модел за ефективна работа и контрол на финансирането на социалните услуги.

Единадесето, съществуват множество източници на напрежение в сектора на социалните услуги, сред които веднага прави впечатление изключително бързото разширяване на кръга от хора, нуждаещи се от социални услуги. То е в резултат на: интензивното застаряване на населението и влошения здравен статус; относително висока безработица и голям брой продължително безработни лица; бедност и маргинализация на отделни обществени групи (вкл. етноси); срив в моралните ценности и поведенчески девиации.

Дванадесето, българските граждани повишават и ще повишават очакванията и претенциите си към асортимента и качеството на социалните услуги.

Тринадесето, материалната база в съществуващите институции за социални услуги е амортизирана и отчасти неизползваема.

Четиринадесето, не достигат за населението определени видове заведения за социални услуги (детски ясли, старчески домове и др.).

Петнадесето, държавата/общината имат ограничени финансови възможности да разрешат проблемите на сектора.

Шестнадесето, секторът на социалните услуги стои пред специфичното предизвикателство да оптимизира взаимоотношението държава-местни власти при организирането и финансирането на

своите дейности. Тук се разбира и повишаването на ролята на общините като възложител на социални услуги, а не като техен пряк изпълнител. Необходимо е и подобряване на координацията между различните ведомства и структурни нива в сферата на социалните дейности. В обема на тази оптимизация се включва и прецизирането на изградената система от стандарти за качество на отделните видове социални услуги, както и усъвършенстването на системата за мониторинг и контрол върху спазването им. Необходим е по-добър административен капацитет и мотивация за развитие на публично-частните партньорства в сферата.

Седемнадесето, налице е неустойчивост на финансирането на социалните услуги.

Осемнадесето, днес вече се говори за достъпност и по-високо качество на социалните услуги.

Деветнадесето, на този етап мнението на потребителите рядко се търси при анализиране на проблемите, с изключение на случаите, в които администрациите взаимодействат с организации с нестопанска цел.

Двадесето, съществуват и редица субективни фактори в сектора на социалните услуги, които се дължат на недостатъчност на информацията за тях сред населението. Така например често родителите не разбират, че когато децата им са с увреждания, имат нужда от общуване с други хора. Такива родители не търсят социални услуги, трудно приемат помощ вкъщи или услуги в общността и формулират проблемите си основно като финансови. Дори възприемат себе си като единствените хора, които могат да полагат адекватни грижи. Други родители – отново поради недостатъчност на информацията за социалните услуги, пък се срамуват от децата си с увреждания и ги изолират от социалната среда и т.н.

Всъщност всички посочени проблеми произтичат от самата природа на социалните услуги. Разбирането в най-прагматичен план, те са част от съдържанието на социалната работа, засягаща различни обществени отношения – здравеопазване, заетост, образование, вътрешна сигурност. Поради това често пъти специалният контрол над тяхната дейност може да се осъществява от различни ведомства.

В съвременните условия в България, при осъществяването на социалното подпомагане и социалните услуги, се изхожда от потребностите и ресурсите на индивида, за да се преодоляват съществуващите неравни възможности при провъзгласени равни права.

В съответствие със социалния подход към социалното подпомагане и социалните услуги основният фокус при неговото предоставяне е насочен към признаването на човека като ценност сам по себе си. Системата на социалното подпома-

гане и социалните услуги съдейства за преодоляване на появили се вече състояния на дезадаптация и дисхармония у определени обществени групи спрямо обкръжаващия ги свят и подкрепя възстановяването на нарушеното равновесие между тях и обществената среда.

Необходимо е повишаване на университетската подготовка на встъпващите в сферата на социалните услуги специалисти. Съществуващите днес проблеми относно различните аспекти на интерпретираната част от социалната система включват и университетската подготовка за нея. Усилията са насочени към повдигане на дискусията относно квалификацията на хората, обучавани за и работещи в социалната сфера. От тяхната подготвеност зависи качеството на предлаганите социални услуги в страната.

Анализът на съдържанието на социалните услуги допринася за разбиране и обяснение на съществуващото състояние, проблемите и тенденциите на развитие, както и за по-успешното им предоставяне в бъдеще.

Макар че разглежданите проблеми са една относително тясна част от съвременните обществени дискусии, не може да не се отчете, че те са от изключително значение за развитието на нашата държава като правова и социално ориентирана.

Литература

1. **Димитрова, М.** Договаряне на социални услуги между държавата и НПО. Каунтърпарт Интернешънъл-България, С., 2004.
2. **Жечева, А.** и др. Наръчник на социалния асистент в България. МТСП, С., 2007.
3. Development of entrepreneurial skills of women in the field of social services – social entrepreneurship for women. Ikopis, 2006.
4. www.humanconsultancy.com

Адрес за контакти

Доц. д-р Цеца Коларова
СУ „Св. Климент Охридски”